

Rapport
deputaten **eredienst GKv**
en
commissie **Interkerkelijke
Stichting voor het kerklied NGK**

 Bijlage 5

Advies aangaande het gebruik
van nieuwe psalmbewerkingen

een eerste verkenning

5. Advies aangaande het gebruik van nieuwe psalmbewerkingen – een eerste verkenning

40

Introductie

De synode heeft het deputaatschap onder andere de volgende taak meegegeven:

in kaart te brengen wat er bestaat aan initiatieven tot nieuwe psalmberijmingen en bewerkingen en de kerken te adviseren over het gebruik ervan; daarbij o.a. te kijken naar Psalmen voor Nu, Levensliederen en De Nieuwe Psalmberijming, en te overleggen met ISK.

Als eerste aanzet om deze synodeopdracht uit te werken, leveren wij een evaluatie van enkele psalmbewerkingen bij wijze van aselechte steekproef en diepteboring.

We evalueren psalm 16, 93 en 133. Deze zijn bewerkt/berijmd in zowel de nieuwe psalmberijming (DNP) de levensliederen (LL) de psalmen voor nu (PVN). Daarnaast kijken we ook naar the Psalm project (TPP) en het gereformeerd kerkboek 2016 (GK) en het Liedboek 2013 (LB). De synode noemt weliswaar the Psalm project niet in haar opdracht, maar als internationale speler op het veld van de psalmbewerkingen die ook al ingang vindt binnen verschillende gereformeerd vrijgemaakte gemeentes leek het ons raadzaam deze bewerking mee te nemen. Ook kiezen we ervoor om de berijming in het Gereformeerd Kerkboek onder de loep te nemen. Daarnaast geven we ook de berijming uit het Liedboek 2013 weer.

Dit is een eerste aanzet, een verkennende ronde. Het zal onmogelijk zijn om alle psalmbewerkingen in zijn geheel te evalueren. Wel achten wij het mogelijk om de synode een indruk te geven van wat er bestaat en welke overwegingen dit oproept. De bespreking van de psalmen mondt daarom uit in een aantal aandachtspunten en overwegingen die we aan de synode voor willen leggen.

Achtergrond nieuwe psalmberijmingen.

Deputaten eredienst hebben gekeken naar de volgende volgens hen meest gangbare nieuwe psalmberijmingen:

- a. The Psalm Project (TPP)
- b. Psalmen voor nu (PvN)
- c. De nieuwe Psalmberijming (DNP)
- d. Levensliederen (LL)

We letten in dit rapport op de volgende *achtergronden*:

1. Wanneer is de bewerking tot stand gekomen?
2. Wat is de aanleiding voor deze bewerking?
3. Vanuit welke kerk, organisatie en/of instantie is het geïnitieerd en wie werken eraan mee?
4. Wat zijn de principes en uitgangspunten waar vanuit de bewerking vormgegeven wordt?

1. Wanneer is de berijming tot stand gekomen?
 - a. TPP gestart in 2009 met de uitgave van een CD. Vrijwel niet op Geneefse melodieën.
 - b. PvN: Startte in 2002. Niet of Geneefse melodieën.
 - c. DNP: In de loop van 2014 begonnen. Wel op Geneefse melodieën
 - d. LL voor het eerst uitgebracht in 2014. Op Geneefse melodieën.

2. De aanleiding

Vrijwel algemeen wordt door alle 5 genoemde psalmendichters aangegeven dat de berijming van het GKB 2006 en 2017; maar ook van het 'Liedboek, zingen en bidden in huis en kerk', niet meer van deze tijd is. Met name het taalkleed is verouderd. Jongeren voelen zich niet verbonden met deze teksten. Ze zijn te afstandelijk geworden.

Voor enkele groepen geldt dat ook voor de melodieën: Psalmenproject en Psalmen voor Nu. Terwijl het een troostboek is en zeer waardevol.

3. Vanuit welke kerk, organisatie en/of instantie is het geïnitieerd en wie werken eraan mee? Voor alle nieuwe psalmuitgaven geldt dat ze, voor zover bekend, op eigen initiatief zijn gestart. Vaak uit een gevoel van nood. De bestaande berijming (1973 en van de GKv 2006) werd steeds lastiger in gebruik. Met name door het verouderde taalgebruik.
- TPP: The Psalm Project bewerkt de bekende Geneefse melodieën van de psalmen tot eigentijdse composities. Zo wil men de psalmen voor de volgende generaties levend houden. Daarbij ook 'recht doen aan de prachtige en melodieën van het Geneefse psalter'. The Psalm Project bestaat uit: Suzanne van der Velde, Ariën Vink, Miranda de Vlieger, Arend Jansen, Tor 2017 Jay-P Beijersbergen, Luca Genta, Magdalena Karas, Wilkin de Vlieger en Eelco Vos.
 - PvN: Het project Psalmen voor Nu is ontstaan uit de constatering dat psalmen zingen op de oude Geneefse melodieën steeds minder past bij de manier waarop de jeugd wil zingen. Omdat het gevaar bestaat dat de Psalmen zelf niet meer de aandacht krijgen, die ze verdienen, en men dan vaak overstapt naar opwekking, wilde het team rond Psalmen voor Nu een hedendaagse 'berijming'. Met aanhalingstekens, want (eind)rijm is veel minder nadrukkelijk aanwezig dan in de traditionele. Het hedendaagse karakter blijkt uit zowel de melodie en begeleiding, als uit de tekst.
 - DNP: *De Nieuwe Psalmberijming* is een initiatief van de stichting *Dicht bij de Bijbel*. Deze stichting wil de inhoud van de Bijbel op een aansprekende manier toegankelijk maken door het vervaardigen van Schriftberijmingen in eigentijdse taal. Er is geen kerkelijke achtergrond aangegeven.
 - LL: De beide dichters waren op het moment dat de bundel tot stand kwam lid van een van de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt. René Barkema en David Heek.
4. Wat zijn de principes en uitgangspunten waar vanuit de bewerking vormgegeven wordt?
- TPP: Zij willen de Geneefse psalmen dynamischer en eigentijds maken, met behoud van tekst en melodie. Ten opzichte van PvN heeft men de tekst en de melodie meer in tact gelaten. Over het algemeen worden de coupletten gevolgd in de berijming van 1773 of in die van het Liedboek voor de kerken. Wel zijn hier en daar ouderwetse woorden vervangen. En soms is de structuur iets aangepast, zoals in Psalm 134, waaraan een lofrijk refrein is gevoegd. Eelco Vos zegt daarover: "De structuur blijft herkenbaar, maar de intonatie wordt anders. Een piano is bij uitstek geschikt om meer dynamiek in de psalmen aan te brengen. De Geneefse melodieën zijn heel statisch. Ze worden vaak akkoord voor akkoord geharmoniseerd. Er is gezocht naar een manier om hier meer dynamiek in aan te brengen."
 - PvN: De psalmen van nu willen graag zo veel mogelijk aansluiten bij de grondtekst. Taal gebruiken die in deze tijd past. Bijvoorbeeld Psalm 147 spreekt over een gitaar en Psalm 150 over een piano. Men maakt ook gebruik van de dichterlijke vrijheid in de liederen.
Verder zegt men over hoe de vertaling overkomt. De poëzie van PvN kan oneerbiedig overkomen, maar tegelijkertijd is de pijn van David haast voelbaar in de tekst. Er is hier een vertaalslag gemaakt van hoe een Israëliet zijn pijn en zorgen beschrijft naar hoe wij dat doen in onze cultuur.
Wat betreft de melodie zegt PvN: er zijn uiteenlopende stijlen gebruikt, geïnspireerd door wat er de afgelopen tientallen jaren aan wereldlijke muziek is uitgebracht. Sommige 'nummers' zijn heel rustig (zoals Psalm 42-43), andere hebben een duidelijke beat (Psalm 150, op dezelfde cd).
 - DNP: Achtergrond is dat de oude Geneefse melodieën voor velen (vooral ouderen) nog vertrouwd klinken en nog altijd uitstekend te zingen zijn onder begeleiding van verschillende instrumenten. Daar biedt *De Nieuwe Psalmberijming* als extra een berijming aan die en eigentijds is en dicht bij de Bijbeltekst blijft.

- d. LL: De psalmen op de oude Geneefse melodieën zijn prachtig en verdienen het om in de eigentijdse taal gezongen te worden. De psalmen spreken over Christus. Dat willen de dichters sterker naar voren brengen. Vertaald op een manier dat jong en oud ze begrijpen en kunnen zingen. Niet alle psalmen zijn vertaald. Er is een selectie van 25 psalmen uitgewerkt.

“De Levensliederen in dit boek zetten vooral in op de tekst: de kleur van het Oude Testament en de belichting van het Nieuwe Testament, zeggingskracht van het Nederlands van nu.”

Criteria

Het deputaatschap heeft de volgende criteria gebruikt om de psalmbewerking te beoordelen: vertaling en theologie van de psalm, tekst en taalkleed, muziek.

In de eerste plaats de vertaling en theologie van de psalm. Het is niet zo dat iedere psalmbewerking pretendeert een betrouwbare vertaling te zijn van de grondtekst, er zijn ook bewerkingen die bewust kiezen voor een vrije variatie op de Hebreeuwse psalm. In beide gevallen hebben deputaten hebben gekeken of de strekking van de psalm bewaard blijft. Daarbij moet vooraf gezegd worden dat de suggestie die van een berijmde psalm uit kan gaan, namelijk dat deze een betrouwbare weergave van de Hebreeuwse psalm is uit de wereld moet worden geholpen.

Naast theologie en vertaling zijn tekst en taalkleed in het onderzoek meegenomen. Nieuwe psalmbewerkingen komen niet zelden op vanuit moeite met het taalkleed in oudere bewerkingen. Deputaten hebben gekeken naar de toegankelijkheid en de diepgang van het taalkleed, de mate waarin de Hebreeuwse poëzie verdisconteert wordt in de Nederlandse bewerking, ook is er aandacht voor de vraag of de Nederlandse tekst op zichzelf genomen goed loopt, en of deze goed loopt op de melodie waarop de tekst geschreven is.

Vervolgens is er aandacht voor de muzikale setting. Met het oog op welk soort zang en begeleiding is de psalmbewerking geschreven. En komt de psalmbewerking op deze manier muzikaal goed uit. Een en ander leidt tot enkele samenvattende, concluderende opmerking per bewerkte psalm.

* PSALM 133

A. De Nieuwe Psalmberijming

1. *Wat kan het vreugde en voldoening geven
als mensen eensgezind in vrede leven,
als broers en zussen bij elkaar!
Het is als olie op Aärons haar,
die heerlijk ruikt en druppelt naar omlaag
tot in zijn baard en op zijn kraag.*

2. *Het is als Hermons dauw die neer komt stromen
tot hij op Sions heuvels is gekomen.
Van boven daalt de zegen neer!
Hoe heerlijk is de gave van de HEER:
Hij geeft aan wie in liefde samenleeft
het leven dat geen einde heeft.*

a) Vertaling

De eerste regel van couplet 1 is verkeerd vertaald. Het Hebreeuws geeft: Zie, wat goed en wat prettig, te wonen als broers met elkaar. Dat drukt een realiteit uit, DNP vertaalt met het hulpwerkwoord kan, wat een potentie uitdrukt en doet daarmee de strekking van de psalm geweld aan. Dit is een

ontoelaatbare aanpassing. (Onder is een woordelijke werkvertaling meegegeven voor diegenen die geen toegang hebben tot de grondtekst).

Broers en zussen, in de grondtekst gaat het enkel over broers.

De grondtekst heeft het over Aarons hoofd, DNP over zijn haar. Mogelijk vanwege rijm.

Het werkwoord jrd dat drie keer voorkomt in de psalm wordt door DNP op drie manieren vertaald, naar omlaag druppelen, neerstromen en neerdalen. In de grondtekst daalt de olie neer van het hoofd op de baard, op zijn kleet en de dauw op de heuvels van Sion. DNP wijkt daarvan af.

Regel 3-6 van couplet zijn een vrije weergave van de veel compactere Hebreeuwse tekst.

b) Theologie

Geen opmerkingen

c) Tekstueel

De eerste vier regels van couplet 1 lopen natuurlijk. Regel 5 en 6 zijn gekunsteld: druppelt naar omlaag. Waar je normaal druppelt of neer druppelt zou gebruiken, het is taalkundig volstrekt overbodig om 'naar omlaag' toe te voegen, olie druppelt niet naar omhoog. Bovendien zou naar beneden druppelen dan meer van de hand liggen. Mogelijk zat men met het rijmwoord kraag in de maag.

Couplet 2 regel 1: dauw die neer komt stromen. Dauw stroomt niet.

In regel 2 verwijst hij naar dauw. Op hij ligt ook nog de klemtoon in de melodie. Hierdoor komt er veel te veel gewicht op hij te liggen. Dit is onwenselijk.

Stromen is een ongelukkige vertaling, maar leidt ook tot de gekunstelde zegswijze dat de dauw op Sions heuvels is gekomen.

d) Taalkleed

DNP beoogt een toegankelijk taalkleed te gebruiken. Het lukt ook om de meest archaïsche taal te vermijden, doordat de formuleringen zo ongelukkig zijn gaat deze winst helaas weer verloren.

Begrijpelijke woorden in onlogische, gekunstelde zinnen leveren een nog steeds ontoegankelijk taalkleed op.

e) Muzikaal

De Geneefse melodie is degelijk en goed te zingen. Een goed kerklied moet aan een paar objectieve eisen voldoen en één daarvan is dat het door een grote groep mensen (gemeente) vrij snel aangeleerd en meegezongen moet kunnen worden. De Geneefse melodieën kenmerken zich door het gebruik van enkel halve noten en kwartnoten, wat ze ritmisch niet ingewikkeld maakt en daarbij komen ze ook zonder instrumentale begeleiding prima uit de verf, iets dat van veel hedendaagse begeleidingsafhankelijke liederen niet gezegd kan worden. De melodie van Psalm 133 straalt rust uit, blijheid (het majeur-karakter) en beweegt zich tussen d1 en d2; een prima ambitus voor de 'gewone' kerkganger.

f) Conclusie

Op de vertaling valt veel af te dingen. De vertaling van de beginregel is een vervorming van de strekking van de tekst. De berijming doet op sommige plaatsen gekunsteld aan. De beeldspraak van neerstromende dauw klopt niet. Al met al overtuigt deze berijming niet onmiddellijk.

B. De levensliederen

1. *Kom, kijk eens naar dit heerlijke gegeven,
naar Gods gezin dat eensgezind wil leven,
als eenheid die veel goeds belooft!
't Is als de olie op Aarons hoofd,
die neerdruipt op zijn baard en bovenkleed,
waarin hij dienst als priester deed.*

2. *Ook is het als de dauw hoog op de Hermon,
die neerdaalt op de hellingen van Sion.
Daar valt de zachte regen neer:
het is de zachte zegen van de HEER.
Daar zorgt hij zelf voor rust en veiligheid:
het goede leven voor altijd.*

a) Vertaling

Het woord hine is vertaald, als kom, kijk eens naar, dat is vrij, maar wel beter dan DNP die de vertaling van dit woord achterwege laat.

Ook de levensliederen verbuigen de strekking, ipv het is goed en feitelijk samenwonen, wordt het in de LL veel goeds *beloven* en eensgezind *willen* leven. Het Hebreeuws drukt iets anders uit, namelijk het is goed als broers samen te wonen.

Broers wordt hier Gods gezin.

Hoofd is juist vertaald, maar daardoor het rijmwoord beloofd, wat de strekking van bijbelvers 1 onderuit haalt.

'waarin hij dienst als priester deed' toevoeging van LL.

Het werkwoord jrd wordt drie keer vertaald: neerdruipe(n), neerdalen, neerdalen. Net als DNP op afwijkende posities t.o.v. het Hebreeuws.

Het bijvoeglijk naamwoord zacht vind je in de grondtekst niet terug

Rust en veiligheid zijn toevoegingen.

Regel 3-6 zijn een zeer vrije weergave van de Hebreeuwse tekst.

b) Theologie

In deze berijming komt eigen interpretatie van de berijmer naar voren. In de zachte zegen van de Heer, komt een bepaald Godsbeeld mee.

c) Tekstueel

De tekst loopt over het algemeen goed. De klemtoon bij bovenkleed komt in de melodie op kleed in plaats van bo te liggen. Dat is een minpuntje. De middenrijm zachte regen, zachte zegen in regel 3,4 van couplet 2 doet weldadig aan. De metaforen zijn op een natuurlijke manier weergegeven.

d) Taalkleed

De dichter bedient zich van een prettig taalkleed. De tekst is eenvoudig te begrijpen, zonder infantiel te worden in taal en rijm.

e) Muzikaal

De Levensliederen zijn geschreven op de Geneefse melodieën. Voor een beschrijving daarvan zie A-e (de Nieuwe Psalmberijming).

f) Conclusie

Een berijming met potentie. De vertaling van de openingszin is ten onrechte verbogen en doet daarmee de strekking van de psalm geweld aan. Maar verder biedt deze berijming een goed zingbare, vloeiende, toegankelijke tekst op de vertrouwde melodie.

C. Psalmen voor Nu

Zo mooi

*Zo mooi, als mensen die familie zijn
de vrede onderling kunnen bewaren.*

*Zo mooi als olie uit Aarons baard
die in zijn kleren druïpt, en heerlijk ruikt,*

*zoals de dauw die op de berg ligt bij Jeruzalem:
van boven naar beneden,
zo geeft de HEER zijn zegen:
hier gaat het leven nooit voorbij*

a) Vertaling

Opnieuw de hardnekkige vertaalfout 'kunnen'. Het gaat niet om een mogelijkheid, maar om een daadwerkelijkheid.

De aansporing 'zie' is weggelaten.

De vertaling mooi is aanvechtbaar. Tof kan wel iets van schoonheid uitdrukken, maar het is niet zo dat deze psalm de schoonheid van het proces van neerdalen van de olie op Aarons baard en kleed wil benadrukken.

Het heerlijk ruiken van de olie, is eveneens afgeleid van het woord tof.

De Hermon en Sions heuvels zijn omschrijvend vertaald.

Jrd is slechts eenmaal vertaald en wel als druipen.

In deze vertaling *ligt* de dauw op de berg, dit is anders dan de grondtekst.

b) Theologie

Geen opmerkingen

c) Tekstueel

Het komt over alsof de dichter met opzet voor de speelse tekst zo mooi heeft gekozen en niet voor wat is het mooi of wat mooi.

Het beeld in zijn kleren druipen is wat ongelukkig. Over of langs of op zijn kleren was beter geweest.

Het beeld van dauw die op de berg *ligt*, breekt de neerwaartse beweging. En verbreekt daarmee ook de verbinding tussen de neerdalende olie over Aaron en de neerdalende dauw. Dat is zwak, omdat in die neerwaartse beweging juist de overeenkomst ligt tussen de twee beelden.

De zinsnede van boven naar beneden mist een werkwoord, en dat is in dit geval hinderlijk. Feitelijk ligt nu de dauw van boven naar beneden. Dit maakt de tekst inconsistent.

Al met al is de tekst een wat onsamenhangend geheel, omdat de samenhang tussen de beelden van de olie, de dauw met de zegen van de Heer onvoldoende helder wordt verwoordt.

Sterk is dat de tekst aan het slot compact blijft, zoals het Hebreeuws.

Zonder rijm dwang en gelijke coupletten is het veel eenvoudiger om het Hebreeuws te volgen, dat lukt in deze bewerking dan ook veel beter dan in bovenstaande berijmingen.

d) Taalkleed

Het taalkleed is toegankelijk, maar de dichter heeft een bijzondere omgang met voorzetsels. Olie uit Aarons baard. Waar naartoe? 'Die in zijn kleren druipet'. Waarom in? Ook het weglaten van persoonsvormen verhindert dat het weliswaar toegankelijke taalkleed tot een toegankelijke tekst leidt. Die ontoegankelijkheid is niet het gevolg van dichterlijke vrijheid, maar van dichterlijke inconsistentie of vaagheid.

e) Muzikaal

Het lied staat in A-mineur, wat opvallend is bij een tekst die vooral spreekt over mooi, vrede, zegen, enz. Door alle overgebonden ritmes (syncopes) en de rusten is het wel belangrijk dat de melodie/tekst goed worden aangeleerd, dat gaat minder vanzelf/gemakkelijk als bij de Geneefse melodie. De melodie beweegt zich tussen c1 en d2, prima gebied voor de 'gemiddelde' kerk-z/ganger.

f) Conclusie

Het grote voordeel niet vast te zitten aan een berijming met alle beperkingen van dien, wordt door de dichter niet helemaal benut. Het is een rommelige tekst met onjuistheden in de vertaling.

D. The Psalm Project*Daar is het leven goed*

*Couplet 1 Wat is het heerlijk wat is het goed.
 Daar waar de liefde de vrede ontmoet
 geeft God zijn zegen, goed is het daar,
 samen te leven, een met elkaar.*

*Refrein Daar is het leven goed,
 leven in eeuwigheid.
 Waar God zijn zegen geeft
 voor altijd.*

*Couplet 2 Het is als olie rijk uitgestort,
 waarmee uw dienaar gezalfde wordt.
 Zoals de regen bergen bedauwt,
 zo heeft uw liefde gemeenschap gebouwd.*

a) Vertaling

Deze bewerking verhoudt zich in zijn algemeenheid veel vrijer tot de Hebreeuwse tekst, dan de andere bewerkingen.

Onmiddellijk valt op dat de strekking van bijbelvers 1 recht wordt gedaan in tegenstelling tot alle andere bewerkingen door te stellen dat het goed is, daar waar men samen leeft met elkaar. Daarmee sluit deze bewerking ondanks zijn vrije hand toch het best aan bij het Hebreeuws.

Ook wordt in het refrein bijbelvers 3 in zijn strekking juist weergegeven. Leven in eeuwigheid wordt gekoppeld aan de zegen van God. Overigens geeft het Hebreeuws hier wel de Godsnaam, Heer. Beter is het daarin het Hebreeuws te volgen, ook in een vrijere bewerking.

Het woord liefde keert in deze bewerking verschillende malen terug, maar komt niet op uit het Hebreeuws. Ook vrede is een toevoeging, die overigens iets beter te verdedigen is vanuit het woord jachad.

Het rijkelijke uitstorten, is een royale vertaling jrd (neerdalen). Dit zou je kunnen verdedigen vanuit Leviticus 21.

Zowel het proces van neerdalen van de olie, als het proces van neerdalen van de dauw wordt sterk gecomprimeerd weergegeven met weglating van eigennamen.

De zin 'zo heeft uw liefde gemeenschap gebouwd' is in zijn geheel een toevoeging.

b) Theologie

Deze bewerking voegt in couplet 2 overtuigingen toe die niet vanuit de psalm opkomen.

Het bouwen van de gemeenschap door Gods liefde vindt je in de psalm niet terug en komt ook niet uit de psalm op.

De psalm verbindt het neerdalen van de olie en de dauw met de zegen van de Heer die neerdaalt vanaf de Sion. Het zou te verdedigen zijn om te stellen dat het neerdalen van die zegen de bouwsteen is voor het broederlijk samenwonen en daarmee de cirkel rond te maken, die in de psalm open blijft. In deze bewerking worden echter in couplet 2 theologische elementen toegevoegd die de psalm zelf niet geeft. Bij couplet 1 en het refrein is dit niet of nauwelijks het geval.

c) Tekstueel

Onmiddellijk valt op dat deze bewerking zich veelvuldig van parallelisme bedient. Couplet 1 bedient zich van synthetisch parallelisme, evenals het refrein. De Hebreeuwse poëet echter heeft anders dan in zoveel andere Hebreeuwse poëzie nauwelijks gebruik gemaakt van

parallelisme, alleen de baard van Aaron keert eenmaal terug. Maar zowel Aaron als zijn baard zijn in deze psalmbewerking geëlimineerd.

De tekst loopt verder vloeiend en zingt makkelijk weg.

Van Dale kent het werkwoord bedauwen niet. En als het wel een bestaand woord is, dan blijft onduidelijk wat de analogie is tussen het bedauwen van bergen en het bouwen van een gemeenschap. Hier wreekt zich het loslaten van het werkwoord neerdalen, en de daarmee gepaard gaande beelden.

d) Taalkleed

Over het algemeen is het taalkleed zeer toegankelijk, zonder dat het kinderachtig wordt. Om dit te realiseren worden verwijzingen naar bijbelse eigennamen geofferd.

e) Muzikaal

De wiegende 6/8 maat komt goed uit de verf, omdat het gaat over heerlijk, goed, liefde, vrede, enz (pastoraal). Het geeft een beetje de Ierse 'tinwhistle-sfeer'. Het is een opgewekte melodie die goed bij de tekst past. De toonzetting is echt veel te laag voor gemeentezang (nota bene een lage e!!) en door de ritmes en de rusten waarschijnlijk lastig in te studeren zonder lead- of voorzanger(es). De woord-toon-verhouding is goed, ligt fijn, prima te zingen wat dat betreft (geen rare accenten oid).

f) Conclusie

Dit had in zijn soort een zeer geslaagd voorbeeld van een psalmbewerking kunnen zijn. Couplet 1 en het refrein zijn een overtuigende 'vrije' bewerking van de psalm waarin de strekking van de Hebreeuwse psalm duidelijk en krachtig naar voren komt. Met de lichte muzikale setting is zo de psalm weer toegankelijk gemaakt voor een publiek dat zich niet meer of moeizaam tot de Geneefse melodieën verhoudt. Helaas vliegt deze bewerking in couplet 2 zowel in theologie, als in toepassing van de beeldspraak, als in woordkeus uit de bocht.

E. Gereformeerd Kerkboek

1. *Kom, zie, hoe goed hoe lieflijk is 't als zonen
van Israels huis als broeders samenwonen,
in vrede bij elkander zijn.
Het is als olie, kostelijk en fijn,
die naar Gods heilig voorschrift is bereid,
waarmee de priester wordt gewijd.*

2. *Als olie die Aarons hoofd besproeide
en langs zijn baard en mantel nedervloede
is hun eendrachtig samenzijn.
Het is als Hermons dauw zo fris en rein,
een dauw, die door het vroege licht bestraald,
op Sions bergen nederdaalt.*

3. *Op Sions berg gebiedt de Heer de zegen,
daar wordt genade en vrede rijk verkregen,
het leven tot in eeuwigheid.*

a) Vertaling

Van alle bewerkingen spant deze de kroon als het gaat om willekeurige toevoegingen aan de Hebreeuwse tekst. Israels huis is een toevoeging, zin 5 en 6 uit couplet 1 komen uit de lucht vallen, de reinheid en frisheid van Hermons dauw, evenals zijn bestraling door het vroege licht, en ook het rijke verkrijgen van genade en vrede komen geheel op rekening van de berijmer. Een dergelijke berijming kan niet de pretentie voeren de bijbeltekst getrouw weer te geven.

Wel heeft deze berijming de zinsbouw van bijbelvers 1 recht gedaan.

Het werkwoord *jrd* wordt vertaald met besproeien, nedervloeien en nederdalen. Ook wordt het bijna helemaal op de juiste plaats neergezet. De enige afwijking tov. het Hebreeuws is dat in deze berijming *jrd* betrokken wordt op Aarons hoofd, terwijl in het Hebreeuws eerst zijn baard en daarna zijn kleed aan de beurt is. Hierbij moet aangetekend dat de vertaling besproeien nogal vrij is.

Couplet 3 zit dicht op de Hebreeuwse zegswijze dat de Heer zijn zegen *beveelt*.

b) Theologie

Geen opmerkingen

c) Tekstueel

Over het algemeen is duidelijk leesbaar dat er een fatsoenlijke dichter aan het werk is geweest bij deze berijming. De tekst loopt vloeiend door. En dat mag ook wel bij een dichter die zichzelf zoveel vrijheid permitteert ten opzichte van de tekst. Het werkwoord besproeien had beter vermeden kunnen worden. Dit roept onwenselijke associaties op bij het beeld van Aarons zalving.

d) Taalkleed

Naar het zich laat raden is het taalkleed van deze berijming archaisch. Woorden als elkander, nedervloeien en eendrachtig zijn in onbruik geraakt. Dat maakt de psalm ongeschikt om nog te gebruiken.

e) Muzikaal

Geneefse Melodie: zie opmerkingen bij De Nieuwe Psalmberijming en Levensliederen.

f) Conclusie

Deze berijming is te vrij en te uitbundig. Het is niet voor niets dat zowel de DNP als LL zich beperken tot twee coupletten. In deze berijming is voor de gebruiker volstrekt niet duidelijk wat nog opkomt uit de schrift zelf en wat toegevoegd is door de berijmer. Daarnaast is het taalkleed ontoegankelijk geworden.

F. Liedboek 2013

1. *Zie toch hoe goed, hoe lieflijk is 't dat zonen
van 't zelfde huis als broeders samenwonen.
Eén liefdeband houdt hen tezaam.
De zegen van Gods hoog verheven naam
daalt op hen neer vol zoete tederheid,
als olie die de priester wijdt.*
2. *Als olie die Aarons baard en kleren
met geur doordringt, zo is de gunst des Heren
voor wie eendrachtig samen zijn.
Als dauw is het, die ligt zo mild en rein
op Hermons top en daalt op Sion neer.
't Wordt al een tuin voor God de Heer.*
3. *Jeruzalem! Hier geeft de Heer zijn zegen,
hier woont Hij zelf, hier wordt zijn heil verkregen
en leven tot in eeuwigheid.*

*** PSALM 16**

A. De nieuwe Psalmberijming

1. Schenk mij bescherming God, ik schuil bij U.

U bent mijn meester, niets gaat U te boven.

De namaakgoden van het hier en nu

geven hun dienaars nooit wat ze beloven.

Mijn eerbetoon zullen zij niet meer krijgen.

Ik zal hun slechte naam voortaan verzwijgen.

2. U vult mijn beker, wat een overloed.

U geeft mij levensruimte, wat een zegen.

Zelfs geeft U mij Uzelf, HEER, U bent goed!

U wijst mij dag en nacht de juiste wegen.

Ik stel mezelf voortdurend U voor ogen.

U staat mij bij, dus sta ik onbewogen.

3. Ik ben zo blij, ik weet mijzelf beschermd.

Wat zou mij ooit nog doodsangst kunnen geven?

HEER, omdat U zich over mij ontfermt

is niet het graf het einddoel van mijn leven:

U zult mij tot de volle glorie leiden.

Royaal mag ik genieten aan uw zijde.

a) Vertaling

Couplet 1

Regel 2: Adoon wordt hier met meester vertaald. Kan wel, maar gebruikelijk is Heer. Bovendien is de Godsnaam weggelaten in deze berijming. Dat is met het oog op de strekking van de psalm discutabel. Deze berijming laat bijbelvers 3 weg.

Regel 5: Eerbetoon, als vertaling voor offer (letterlijk: drankoffer/plengoffer met bloed).

Regel 6: 'slechte' is een toevoeging.

Couplet 2

Deze berijming kiest ervoor om JHWH (bijbelvers 5) als aansprekende wijs op te vatten (zoals NGB'51 en NBV) niet als subject (HSV). Ook in de vertaling van bijbelvers 7, 8 kiest deze berijming voor een 2^e persoon e.v. als subject, dat is met het Hebreeuws onvereenigbaar.

In regel 1 is het werkwoord vullen toegevoegd, terwijl het Hebreeuws hier een nominale zin heeft.

De notie van het erfdeel is weggelaten. Regel 3 is een vrije interpretatie van bijbelvers 5.

Barach uit bijbelvers 7 is weggelaten en ook de nieren vers 7 zijn wegvertaald.

Regel 6 onbewogen, letterlijk: ik zal niet aan het wankelen worden gebracht.

Couplet 3

Regel 1 ik ben zo blij: lett. Daarom verheugt zich mijn hart

Regel 2 is een toevoeging, komt niet op uit het Hebreeuws.

De notie van het vlees, het lichaam uit bijbelvers 9 is verdwenen.

De werkwoorden overgeven (bijbelvers 10, nl. mijn ziel aan het dodenrijk) en toestaan (bijbelvers 10, nl. uw getrouwe tot het zien van het graf) zijn samengenomen in de vertaling ontfermt in regel 3.

Regel 4 is een bewerking van de zin U laat uw getrouwe het graf niet zien.

Bijbelvers 11a is weggelaten

Al met al blijft onduidelijk of er een berijming van de Hebreeuwse tekst is nagestreefd of een vrije variatie op de psalm. Deze bewerking houdt daar ergens het midden tussen. Qua zinsbouw wordt het

Hebreeuws niet gevolgd. Sommige gedeeltes van de psalm zijn weggelaten. Voor een berijming van de Hebreeuwse tekst was een extra couplet geen overbodige luxe geweest. De boodschap van psalm 16, de bede om bescherming is in deze bewerking bewaard gebleven.

b) Theologie

Met deze bewerking is de verbinding met bv. Hand 2 verzwakt, omdat het vlees is wegvertaald. Dat is verlies. Het oudtestamentisch element van het offer en het erfdeel is ontweken. Dat maakt de psalm meer direct toepasbaar op de nieuwtestamentische gemeente.

c) Tekstueel

Couplet 1

Regel 4 de zin 'de namaakgoden van het hier en nu', is een achtbaan op deze melodie.

In een aantal gevallen valt op deze melodie de klemtoon verkeerd: couplet 1 regel 3 namaakgoden regel 4 *geven*; regel 5 *zullen* regel 6 *verzwijgen*.

De klemtoon valt ongelukkig in couplet 3 regel 4 het ipv graf, regel 5 de ipv vol, regel 6 ten ipv nie.

Couplet 2, regel 6 de uitdrukking 'sta ik onbewogen' is een ondoorzichtige manier van zeggen voor 'ik zal niet aan het wankelen worden gebracht'.

Couplet 3 regel 4 'Het graf het einddoel van mijn leven'. Bedoeld is eindstation. Gezien het Hebreeuws had beter het hele woord vermeden kunnen worden.

d) Taalkleed

ik ben zo blij, toegankelijke taal neigt hier af te glijden naar kinderlijke taal.

e) Muzikaal

Prachtige Geneefse melodie, goed zingbaar. Zet hoog in; waarschijnlijk als eerste lied van de ochtenddienst iets minder gelukkig te kiezen. Evt. toonsoort lager (ipv B-hypo-aeolisch naar A-hypo-aeolisch?)

f) Conclusie

Deze bewerking kiest niet tussen een vrije variant en een berijming van de Hebreeuwse tekst en hangt er daardoor wat tussen in. Beter is een van beide te kiezen. De Geneefse melodie is niet eenvoudig om een vloeiende tekst op te maken. Dat is in couplet 2 toch vrij goed gelukt, maar in couplet 1 en 3 helaas niet. Daarnaast kent de tekst een paar ongelukkige uitdrukkingen.

B. Levensliederen

1. *Bewaar mij, want ik schuil bij u, mijn God.
Ik wil mij zielsgraag aan de HEER verbinden:
'U bent mijn Heer, mijn leven, mijn genot.
HEER, los van u is er niks goeds te vinden.'
De heiligen, die mij veel vreugde geven,
wil ik vertellen hoe je goed kunt leven.*
2. *Wie het geluk bij andere goden zoekt,
is van problemen en verdriet verzekerd.
Ik volg hen niet, ik geef aan hen geen bloed.
De HEER is mijn bezit, mijn eigen beker.
Hij houdt me vast en laat me vrolijk leven
met al het moois dat hij mij heeft gegeven.*
3. *Om al zijn goede raad prijs ik de HEER.
Dag in dag uit houd ik de HEER voor ogen.
Ik merk zelfs 's nachts dat ik nog van hem leer.*

*Hij staat dan naast me, is om mij bewogen.
Dit maakt me sterk en blijft me blijdschap geven.
Ik leid een veilig en verzekerd leven.*

4. *U laat mijn ziel de dood niet ondergaan.
U laat mijn heilig lichaam niet ontbinden.
U wijst mij zelf de grote toekomst aan.
Heel dicht bij u zal ik volmaaktheid vinden.
Uw rechterhand zal volop blijdschap geven,
daar is het goed, daar bruist het van het leven!*

a) Vertaling

Couplet 1

regel 2 is een vrije bewerking van 'ik zeg tot de Heer'.

Regel 3 'mijn leven, mijn genot' zijn vertalingen van 'mijn goed'

Regel 5 maakt een bijzin van de hoofdzin

Regel 6 is een toevoeging van de berijmers, beter was het om regel 5 en 6 te benutten om de hoofdzin uit bijbelvers 3 weer te geven.

Couplet 2

Het leggen van de naam op de lippen uit bijbelvers 4 is weggelaten.

Regel 4, 'eigen' is een toevoeging

Regel 5 en 6 zijn een vrije bewerking van bijbelvers 6.

Couplet 3

Bijbelvers 7,8 en 9 worden hier in een vrije volgorde berijmd. Waarbij de strekking van die verzen in de berijming overeind blijft.

Regel 4, 'is om mij bewogen' is een toevoeging.

Regel 5 dit maakt me sterk is een bewerking van 'daarom zal ik niet aan het wankelen worden gebracht'.

Couplet 4

Regel 2 voegt bijbelvers 9b en 10b samen.

Regel 3 'de grote toekomst aanwijzen' is een bewerking van 'de weg van het leven bekend maken'

Regel 4,5,6 drukken de strekking uit van vers 11b.

Al met al komt bijna heel psalm 16 mee in deze bewerking, m.u.v. vers 4b. De berijming neemt behoorlijk wat vrijheid in de vertaling, maar blijft wel dicht bij de strekking van de psalm. Daarmee kan dit als berijming volstaan.

b) Theologie

Positief t.o.v. DNP is dat het vlees uit bijbelvers 9b in deze bewerking bewaard is gebleven. De berijming beweegt weg bij de OT-ische elementen van offer en erfdeel, maar 'ik geef aan hen geen bloed' is in dat opzicht een overblijfsel dat beter anders verwoord had kunnen worden. Nu is de verbinding met offeren niet geëxpliciteerd, waardoor het een ondoorzichtige uitdrukking wordt.

c) Tekstueel

Couplet 2 regel 3 Ik geef aan hen geen bloed, is een uitdrukking die vermeden had mogen worden. De inhoudelijke overgang binnen couplet 2 van regel 3 naar regel 4 is abrupt en onprettig. Beter is zoals GK, bij bijbelvers 5 een nieuw couplet. Of anders de overgang tussen coupletregel 4 en regel 5 plaatsen.

Klemtoon ongelukkig: couplet 2 regel 6 ge ipv ge, couplet 4 het ipv bruist.

Verder loopt over het algemeen de tekst goed en in harmonie met de melodie.

d) Taalkleed

Het taalkleed is over het algemeen toegankelijk.

Couplet 2 regel 5 en 6 is wel wat frivool geformuleerd.

e) Muzikaal

Geneefse melodie, goede woord-toon-verhouding.

f) Conclusie

Een sterke berijming op een gecompliceerde melodie met een paar zwakke punten, nl. de toevoeging in couplet 1 regel 6, de weglating van bijbelvers 4b, de abrupte inhoudelijke overgang in couplet 2.

C. Psalmen voor nu

Ik val niet uit zijn hand

Mijn God, ik kom naar u. Dan ben ik veilig;

Ik heb het u gezegd, en blijf het zeggen:

Ik heb u nodig, Heer. De rest is overbodig

De mensen hebben andere idolen

En wringen zich voor hen in honderd bochten

Maar dat zal ik nooit doen. En zelfs hun naam niet noemen

Mijn God, u vult mijn bord. U vult mijn beker:

U hebt iets moois bedacht, en straks is het van mij

U houdt mijn hele leven in uw handen

En ik kom goed terecht, want dat hebt u gezegd

De hele nacht lig ik aan God te denken;

Ik voel dat hij er is. Zijn wijsheid geeft me rust

Dan word ik blij, en zeker van mijn redding:

Ik leef, ik leef naast God. Ik val niet uit zijn hand

Want u zult mij niet zomaar laten sterven;

Ik hoef niet naar het graf. Want u laat mij niet los

U wilt mij leren waar ik u moet zoeken:

Heel dicht bij u, mijn God, zal ik gelukkig zijn

a) Vertaling

De oproep uit bijbelvers 1 'bescherm mij God' is ingewisseld voor een mededeling 'ik kom naar u'. Daarmee wordt het karakter van de psalm veranderd.

Regel 7 'u vult mijn beker' is wezenlijk anders dan bijbelvers 5 'u bent mijn beker'

Regel 11 denken aan is fundamenteel anders dan prijzen om

Ook regel 15 drukt iets anders uit dan wat de psalm beweert, nl. niet *zomaar* laten sterven ipv mijn ziel niet prijsgeven aan het dodenrijk.

Deze bewerking volgt verder redelijk strikt het stramien van de psalm, maar vertaalt met een vrije hand.

Toevoegingen: regel 2 'ik heb blijf het zeggen, regel 7 'u vult mijn bord' regel 17 'waar ik u moet zoeken'

Weglatingen: bijbelvers 3

Vrije bewerking: regel 4 voor bijbelvers 4, regel 8-10 voor bijbelvers 5 en 6

Ook de titel ik val niet uit zijn hand als bewerking van bijbelvers 8 'omdat Hij aan mijn rechterhand is, zal ik niet wankelen' is een bewerking die dusdanig vrij is dat de Hebreeuwse psalm er alleen ternauwernood in terug ontdekt kan worden.

Al met al is dit een vrije bewerking met zowel enige potentie als de nodige gebreken. Op sommige plaatsen wordt de strekking van de psalm geweld aan gedaan en bijbelvers 3 is weggelaten. Anderzijds is regel 4 tot 6 een geslaagd voorbeeld van een vrije bewerking van bijbelvers 4.

b) Theologische kanttekeningen

Het lichaam uit vers 9b is helaas verdwenen.

De psalm verliest scherpte door de weglating van het erfdeel. Daardoor en door vertaalfouten verdwijnt uit beeld dat de Heer zelf het hoogste goed van de psalmdichter is. Theologisch gezien verlies je met deze bewerking dan wel zodanig veel dat de strekking van de psalm 'de Heer is mijn enig goed' uit het zicht verdwijnt en ingewisseld wordt voor een mooie, maar niet noodzakelijk uit deze psalm opkomende gedachte 'ik val niet uit zijn hand'.

c) Tekstueel

Het is een goed lopende tekst.

d) Taalkleed

Het taalkleed is soms wat vaag. 'U hebt iets moois bedacht en straks is het van mij'. Wat dan? Kan dit niet omschreven worden? 'Ik kom goed terecht'. Wat wordt daarmee bedoeld?

e) Muzikaal

PvN 16 (GK 16a) goed zingbaar. De toonsoort had wel iets hoger gekund, het blijft wel een beetje in het mezzo-register hangen, aan de lage kant (in tegenstelling tot de Geneefse melodie, die hoog inzet!).

Goed te begeleiden door piano of muziekgroep (niet ingewikkelde qua akkoorden/harmonie) en evt. zelfs op orgel prima te doen.

Niet verkeerd om ivm syncopen het lied aan te leren mbv leadzanger. Toegankelijk, 'licht verteerbaar' lied.

f) Conclusie

De theologische strekking van de psalm, nl. dat de Heer zelf het enig goed is van de dichter, is verloren gegaan. De hoofdgedachte 'ik val niet uit zijn hand' is een heel vrije interpretatie en niet noodzakelijk uit psalm 16 opkomende gedachte.

D. The Psalm Project

Psalm 16 is voor zover bekend niet bewerkt door the psalm project

E. Gereformeerd Kerkboek

1. *Bewaar mij, Heer, mijn toeverlaat zijt Gij!
Ik zeg tot U: Gij zijt mijn God, mijn Here.
Ja, buiten U is er geen goed voor mij,
er is geen ander die ik wil vereren.
Mijn blijdschap is uw heilig volk op aarde:
hen acht ik hoog, hen houd ik steeds in waarde.*
2. *Hoe worden zij door smart op smart verteerd
die om de gunst van andere goden vragen.
Hun offerdienst, bij hen zo hoog geëerd,
Begeer ik niet, ik kan die niet verdragen.*

*Hoe zou ik ooit in vreemde goden roemen?
Mijn lippen zullen zelfs hun naam nooit noemen.*

3. *Getrouwe Heer, Gij zijt mijn enig goed,
Gij zijt mijn heil, mijn erfdeel en mijn beker.
Wat Gij mij toeweest, wordt door U behoed,
ik weet bij U mijn toekomst eeuwig zeker.
Het meetsnoer viel voor mij in schone dreven:
het erfdeel tot bekoring mij gegeven.*
4. *Ik prijs de Heer, die mij heeft onderricht,
mijn hart blijft mij ook 's nachts nog inzicht geven.
Ik stel de Heer steeds voor mijn aangezicht
en wankel niet, want Hij beschermt mijn leven.
Dus zal ik juichend U mijn vreugde tonen,
ja, zelfs mijn vlees zal immer veilig wonen.*
5. *Gij, die mijn ziel van dood en graf bevrijdt,
behoedt mij als uw gunstgenoot voor 't sterven:
ik zal, door U op 't levenspad geleid,
de vreugde van uw aangezicht beërven.
Voor immer zal uw rechterhand bevatten
een overvloed van kostelijke schatten.*

a) Vertaling

couplet 1,

regel 2 'mijn God' is een toevoeging

regel 4 is in zijn geheel een toevoeging.

Regel 5 en 6 zijn een uitvoerige manier van omschrijven wat bijbelvers 3 bevat. Couplet 2

regel 3 'bij hen zo hoog geëerd' is een toevoeging

regel 4 de werkwoorden begeren en niet kunnen verdragen zeggen meer dan het Hebreeuws dat enkel stelt dat de dichter dergelijke offers niet brengt.

Ook regel 5 is een toevoeging

Couplet 3

Regel 1 er is hier gekozen om JHWH als aansprekende wijs op te vatten (vgl. NBG'51 en NBV)

Regel 2 mijn heil is een toevoeging

Regel 4 is een volledige toevoeging

Couplet 4

De nieren uit vers 7 en de rechterhand uit vers 8 zijn wegvertaald.

Couplet 5

Hachasied uit bijbelvers 10 is als gunstgenoot vertaald, het is een moeilijk te vertalen woord, degene die chesed praktiseert.

De uitdrukking behoeden voor het sterven drukt iets anders dan het graf niet zien.

Regel 3 het actieve Hebreeuws (u maakt mij bekend) wordt hier passief (ik word door u geleid)

Regel 6 een overvloed aan kostelijke schatten is een uitbundige vertaling voor een enkel gesubstantiveerd bijvoeglijk naamwoord dat lieflijk betekent.

Al met al volgt deze berijming de Hebreeuwse tekst vrij volledig. Waar het DNP opbreekt dat ze de psalm in slechts drie coupletten perst, vergaloppeert het GK zich door de psalm uit te spreiden over vijf coupletten, zodat er een overvloed aan opvullingen nodig is.

b) Theologische kanttekeningen

c) Tekstueel

De tekst loopt goed op zichzelf goed.

Maar op deze melodie ontstaan er klemtoonproblemen: couplet 1, regel 3 *ander*, regel 6 *waarde*, couplet 3 regel 6 *gegeven*, couplet 4 regel 6 *veilig wonen*, couplet 5 regel *levenspad* regel 4 *vreugde*, regel 6 *kostelijke schatten*. De problemen waarvoor de melodie de berijmer in met name de derde en de zesde regel stelt zijn dus niet voldoende overkomen in deze berijming.

d) Taalkleed

Het taalkleed van deze psalm is sterk verouderd. De zin 'het meetsnoer viel voor mij in schone dreven' spant de kroon, maar ook woorden en uitdrukkingen zoals *toeverlaat*, *in vreemde goden roemen*, *door smart op smart verteerd worden*, *ik weet mijn toekomst zeker*, *immer*, *vreugde beërven* en ook het persoonlijk voornaamwoord Gij dragen bij aan een archaisch taalkleed dat de psalm ondoorgrondelijk maakt en daarmee ongeschikt voor gebruik in de gemeente. Het taalkleed is ook overdreven, 'hoe worden zij door smart op smart verteerd' en 'een overvloed aan kostelijke schatten' zijn dichterlijke overdrijvingen.

e) Muzikaal

Geneefse melodie, al besproken.

f) Conclusie

Het taalkleed is sterk verouderd en verhindert de gemeente om te kunnen begrijpen wat zij zingt. Daarnaast is de keuze voor vijf coupletten niet geslaagd.

F. Liedboek 2013

1. *Bewaar mij, want ik schuil bij U, o God,
Gij zijt mijn Heer, en mijn geluk is zeker.
Gij maakt bestendig mijn voorspoedig lot,
Gij zijt mijn heil, mijn erfdeel en mijn beker.
Gij deelt mij toe zo liefelijke landouwen
dat mijn hart in mij opspringt bij 't aanschouwen.*
2. *In de gemeente die U trouw betuigt,
't geheiligd volk, vind ik mijn welbehagen,
maar 't boos geslacht, dat voor afgoden buigt,
vermeerdert zelf zijn smarten en zijn plagen.
Ik volg hen niet waar zij hun offers plengen
en nimmer zal mijn mond hun naam uitbrengen.*
3. *Ik prijs de Heer; Hij heeft mijn hart verlicht,
dat in de nacht zelfs blijft van Hem gewagen.
Ik houd bestendig naar zijn aangezicht
mijn ogen vol vertrouwen opgeslagen.
Ik wankel niet, want aan mijn rechterzijde
staat God, mijn Heer, die mij tot hiertoe leidde.*
4. *Daarom verheug ik mij van harte zeer,
want zelfs mijn vlees zal hier behouden worden.
Naar 't rijk des doods zendt Gij uw vriend niet neer,
Gij zult u tegen 't graf een helper tonen.
Het pas des levens doet Gij mij betreden
en overvloed van vreugde schenkt uw vrede.*

Ten overvloede geven wij ook de liedboekversie weer. Wat hierboven over het taalkleed is gezegd bij de berijming van het Gereformeerd Kerkboek is ook van toepassing op deze berijming. Om die reden besparen we ons de moeite om deze berijming ook op andere punten te toetsen.

*** PSALM 93**

A. De nieuwe psalmberijming

1. *De HEER regeert! Zijn koninklijk gewaad
is kracht en luister, en onwrikbaar staat
de troon waarop Hij zetelt voor altijd;
de aarde wankelt niet in eeuwigheid.*

2. *De zee verheft haar stem met groot geweld,
maar aan haar kracht wordt paal en perk gesteld.
Al gaan de golven nog zo luid tekeer,
daarboven in de hemel troont de HEER.*

3. *Uw woorden zijn betrouwbaar voor altijd
en in de tempel straalt uw heiligheid.
In deze wereld waar het water woedt
doorstaan uw woord en huis de hoogste vloed.*

a) Vertaling

Gewaad, werkwoord gesubstantiveerd.

Troon en aarde omgewisseld.

Bijbelvers 3: Naharot vertaald met e.v. Zee ipv m.v. rivieren of waterstromen

Bijbelvers 3: De drieslag 'n(j)asu naharot' uit vers 3, is gecomprimeerd tot de zee verheft.

Bijbelvers 5: edutecha vertaald als woorden, ipv getuigenissen of waarschuwingen

Tempel ipv huis

Couplet 3, regel 3 en 4 interpreterende toevoeging van de psalmbewerker

Conclusie: bijbeltekst wordt losjes gevolgd met toevoeging van een interpreterend slot. Op woordniveau wordt slordig vertaald. De drieslag uit bijbelvers 3 is genegeerd. Een gebrekkige vertaling.

b) Theologie

Couplet 3 regel 3 en 4 geven de interpretatie van de psalm volgens de bewerker weer. Dan is de theologische boodschap van deze psalm dat woord en huis van de Heer niet weggespoeld worden door 'water en vloed', als waren zij pilaren die overeind blijven.

Minder komt dan naar voren dat de Heer koning is van de wereld, die niet wankelt en verheven is boven de zee. Doorstaan lijkt in dat opzicht een afwijkend gekozen werkwoord, omdat de psalm zelf de nadruk legt op de onaantastbaarheid en soevereiniteit van de Heer over het geweld der wateren.

c) Tekstueel

Couplet 1 bevat een doorlooptzin over drie regels 'zijn koninklijk gewaad – is kracht en luister, en onwrikbaar staat – de troon waarop hij zetelt voor altijd. In het slechtste geval vatten onnozele psalmzingers zijn koninklijk gewaad als object bij de Heer regeert op. Het onderbreken van de zin heeft ook geen poëtische meerwaarde. Deze constructie kan in dit geval beter vermeden worden. Alle andere hieronder genoemde bewerkingen vermijden een dergelijke constructie.

Bijbelvers 3 bevat een duidelijke spanningsopbouw die komt in deze bewerking in het geheel niet terug. Voordat de wateren zich ook maar enigszins kunnen verheffen, worden aan hen al weer paal en perk gesteld. Dat is een gemiste kans.

Ook is couplet 3, regel 1 en 2 wel erg recht toe, recht aan bewerkt. Het is Nederlands, en het rijmt, maar het is gespeend van iedere schoonheid.

De spanning en de poëzie die het Hebreeuws met zich mee brengen komt in deze bewerking niet van de grond.

d) Taalkleed

Over het algemeen is het taalkleed toegankelijk.

e) Muzikaal

Geneefse melodie; sterk, krachtig, majesteitelijk. Perfect passend bij de tekst.

f) Conclusie

Een gebrekkige bewerking. Op de vertaling valt veel af te dingen. De eigen interpretatie is niet raak. Het dichtelijk gehalte van de psalm komt in deze bewerking niet goed uit de verf.

B. Levensliederen

1. *De HEER regeert, gehuld in majesteit,
gekleed in almacht en hoogwaardigheid.
De wereld raakt beslist niet uit haar baan:
uw troon zal net als u altijd bestaan.*
2. *De oceanen bulderen, o HEER!
Ze daveren, de golven storten neer.
Maar boven storm op zee en waterkracht
heerst God de HEER met grote overmacht.*
3. *Wat u bedenkt is ongeëvenaard.
Wat u besluit is ons vertrouwen waard.
Uw niet te overtreffen heiligheid
versiert uw huis, HEER, tot in eeuwigheid.*

a) Vertaling

Mooi gevonden is de dubbele weergave gehuld, gekleed voor lavesj. De Hebreeuwse zinsbouw wordt niet strikt gevolgd, maar de inhoudelijke strekking van bijbelvers 1 en 2 wordt wel overgebracht in couplet 1. Vragen rijzen bij de keuze voor almacht ipv macht. Het betekenisveld van oz lijkt hier te ver opgerekte te worden.

Ook de vertaling oceanen voor Nahar roept vragen op. Nahar slaat toch meer op rivieren (Eufrat, Tigris, Nijl). Bij oceaan zou je eerder aan tehoom denken.

De drieslag uit bijbelvers 3 is bewaard gebleven in bulderen, daveren en neerstorten. Toch is de spanningsopbouw verloren gegaan doordat verheffen bij de eerste stap direct al als bulderen wordt vertaald.

Ook is het aanvechtbaar om de aanduiding God toe te voegen in couplet 2, regel 4. Het Hebreeuws gebruikt in deze psalm alleen JHWH. Moet je daar dan in je bewerking van afwijken?

Het lastige bijbelvers 5 wordt in couplet 3 wat uitvoerig weergegeven, waarbij regel 1 een toevoeging is en de vertaling besluit voor edutecha moeilijk te volgen is.

Al met al volgen de bewerkers de bijbeltekst vrij nauwkeurig. Soms weten ze op een knappe manier aan te sluiten bij het Hebreeuws, tegelijk zijn sluipe er wel verschillende onnauwkeurigheden in hun vertaling.

b) Theologie

De strekking van de psalm de majesteitlijke verhevenheid van de Heer boven de wateren staat in deze psalmbewerking overeind.

c) Tekstueel

De uitdrukking gekleed in hoogwaardigheid is niet alledaags en suggereert een associatie met hoogwaardigheidsbekleders. Dit is spitsvondig, maar het voegt niet zoveel toe.

De wereld raakt beslist niet uit haar baan, is ook een creatieve vondst voor de wereld wankelt niet.

De zin 'uw troon zal net als u altijd bestaan' is daarentegen ongelukkig, helemaal in combinatie met de melodie. Het woord altijd is al een wat simpele weergave voor olam, daarbij raakt ook het verband tussen de vaststaande wereld en de vaststaande troon uit het zicht.

Couplet 2 is een goed opgebouwde tekst. Het geweld van het water wordt rijk beschreven. Storm op zee en waterkracht zijn actuele verwoordingen van wat in de psalm tot uitdrukking wordt gebracht.

d) Taalkleed

Het taalkleed van de bewerkers verdient de nodige bewondering. Het is toegankelijk zonder oppervlakkig te worden en het bevat enige geslaagde vondsten.

e) Muzikaal

Geneefse melodie. Berijming goed passend gemaakt.

f) Conclusie

Een bewerking met potentie. Het is duidelijk dat de letterlijke bijbeltekst vrij strikt gevolgd wordt.

Deze wordt op sommige momenten knap berijmd. Op enige punten is er wel ruimte voor verbetering.

Vooraf in de vertaling, een enkele keer in de zinsbouw.

C. Psalmen voor nu

De HEER is koning,

bekleed met het hoogste gezag.

De HEER gaat gekleed in geweldige kracht,

geweldige kracht.

De aarde staat nu

stabiel en uw zetel staat vast,

vanaf het begin al. Voor eeuwig bent u,

voor eeuwig bent u.

De vloed komt op, HEER,

de vloed komt al bulderend op.

De vloed stoot zijn golven onstuimig vooruit.

Hoe machtig water

het razende water kan zijn.

Veel machtiger, HEER in de hemel, bent u.

Uw eigen woorden

zijn werkelijk waar. En uw huis

staat altijd te stralen van heiligheid, HEER.

Uw heiligheid, HEER.

a) Vertaling

Het werkwoord malach komt mooi tot uitdrukking in de vertaling de Heer is koning.

Ook hier wordt lavesj mooi dubbel vertaald, bekleed, gekleed.

Hoogste en geweldige zijn bijvoeglijke naamwoorden die niet zo uit het Hebreeuws opkomen.

Aarde ipv wereld.

De tijdsaanduiding nu is een toevoeging.

De drieslag n(j)asu nacharot komt duidelijk terug in de bewerking. Nacharot is wel als een enkelvoud vertaald. Daarbij is bulderend opkomen wel een uitbundige vertaling voor hun stem verheffen, en zijn golven onstuimig vooruit stoten voor hun gebulder verheffen.

Eigen woorden voor edut is zwak vertaald.

Altijd voor in lengte van dagen is minimalistisch vertaald.

Al met al, wordt de volgorde van de bijbeltekst vrij strikt gevolgd, met een vrije hand om er een schepje bij op of van af te doen.

b) Theologie

De strekking van de psalm de majesteitlijke verhevenheid van de Heer boven de wateren staat in deze psalmbewerking overeind.

c) Tekstueel

Deze tekst dringt niet door.

Het uitbundige gebruik van bijvoeglijke naamwoorden en de herhaling daarvan bij bijbelvers 1 (hoogste, geweldig) overstrekt als het ware wat toch al in de tekst zelf besloten lag. Het is teveel van het goede.

De keuze voor het woord stabiel om aan te duiden dat de aarde vaststaat is ook niet overtuigend. Het is diffuse taal. Een vaststaande, onwankelbare aarde past in het wereldbeeld van het oude nabij oosten.

Een stabiel staande aarde zou dan een soort van actualisering daarvan moeten zijn. Die overtuigt niet, dan is 'de aarde raakt beslist niet uit haar baan' toch een veel treffendere actualisering van dat beeld.

De zin 'voor eeuwig bent u' lijkt onaf.

Het is wel gelukt om een zekere opbouw in bijbelvers 3 aan te brengen.

Een couplet als 'hoe machtig water, het razende water kan zijn', is minder overtuigende poëzie dan wat de psalmtekst zelf al geeft. Die is rijker in zijn beeldtaal en spreekt daarom letterlijk meer tot de verbeelding dan deze tekst. Deze bewerking verzwakt de beeldtaal en ruilt dat in voor pseudo poëtische zinsbouw. Dat overtuigt allerminst.

Al met al valt met deze tekst noch land, noch watervloed te bezeilen.

d) Taalkleed

De bewerking maakt gebruik van hedendaags Nederlands. Dat lukt goed. Het lukt echter onvoldoende om het verhevende dat mee moet komen in een psalmbewerking tot uitdrukking te brengen. Het gevaar dat alle mystiek wordt platgeslagen door begrijpelijke, toegankelijke taal is in deze bewerking niet vermeden.

e) Muzikaal

Deze bewerking van Psalm 93 is echt een 'lichte muziek' versie, niet te doen voor orgel (of klassieke muziekgroep); onlosmakelijk verbonden met de begeleiding. Meer geschikt voor een combo/band dan voor samenzang door de gemeente.

f) Conclusie

De strekking van de psalm staat overeind. (Ver)taal kundig vliegt de bewerking nergens volledig uit de bocht.

D. The Psalm project

U, Heer, bent koning, hoogste majesteit,

bekleed met sterkte en met heerlijkheid.

U houdt de aarde stevig in uw hand.

Eeuw uit, eeuw in, onwankelbaar in stand.

Refrein

*Uw macht is groot en uw trouw zal nooit vergaan.
Al wat u ooit beloofd hebt blijft bestaan.*

*U Heer bent sterk al gaat de storm tekeer.
Daar bovenuit bent U de hoogste Heer.
Uw kracht is groter, sterker dan de zee.
Eeuw uit, eeuw in, gaan uw beloften mee.*

Refrein

a) Vertaling

Deze bewerking begint met een aansprekende wijs, die is in het Hebreeuws niet gegeven. De uitdrukking dat de Heer de aarde in zijn hand houdt, komt uit het Hebreeuws niet op. De drieslag uit bijbelvers 3 is in couplet 2 gecompriemd tot het tekeer gaan van de storm. Storm is een aanduiding die ver bij nader vandaan ligt. Het refrein combineert elementen uit bijbelvers 1 en 5. De heiligheid van het huis van de Heer uit bijbelvers 5 is in deze bewerking volledig verdwenen. Al met al, valt uit deze bewerking zeker wel op te maken dat deze gebaseerd is op psalm 93. Maar de bewerking is zoals bekend bij the psalm project geen strikt volgen van de tekst, maar een vrije weergave met coupletten en refrein.

b) Theologie

Opvallend is dat het woord trouw in het refrein is opgenomen en ook de nadruk op het beloofde. Het is niet ondenkbaar om op basis van deze psalm te spreken over de trouw van de Heer, maar het is wel een vertaalslag, in die zin dat de psalm dit zelf niet letterlijk doet en toch meer nadruk legt op macht en majesteit van de Heer. Daarnaast is de zin 'al wat u ooit beloofd hebt blijft bestaan' wat lastig te verwerken, omdat het bij beloftes toch meer op aan komt of degene die ze doet, zich er aan houdt, meer dan of die beloftes al dan niet blijven bestaan. De hier gekozen zinsnede is een wat raadselachtige theologische uitdrukking. Mogelijk is hier door de bewerkers vergeten onderscheid te maken tussen de belofte zelf en de inhoud van de belofte.

c) Tekstueel

De eerste zin loopt niet. 'Hoogste majesteit' is een los element dat niet goed in de zin past. De spanning van bijbelvers 3 is in deze bewerking geheel en al verloren gegaan. Nog voor de storm tekeer kan gaan, is de sterkte van de Heer al gemobiliseerd. De zin, 'al wat u ooit beloofd hebt blijft bestaan' lijkt een stijlfout te bevatten. Geen sterke tekst.

d) Taalkleed

Het taalkleed van deze bewerking is heel eenvoudig en toegankelijk, maar mist overtuiging omdat de tekst niet helemaal goed loopt en de rijkdom van de psalm er ook wel in is platgeslagen.

e) Muzikaal

De tekst is majesteitelijk, spreekt over de grootheid van God, maar de maatsoort 6/8 is meer wiegend, pastoraal van karakter. De melodie is erg laag; komt niet boven a1 uit; kan gemakkelijk een grote terts omhoog. Het lied staat geschreven in een toonsoort met 6 kruizen. Praktisch gezien: welke muzikanten (amateur) gaan dit fijn vinden om te spelen? Op zich is het lied ritmisch goed te doen, op wellicht een paar overbindingen en zestiende noten na (met daardoor voor het gevoel wat vreemde woord-toonverhoudingen), maar tegenwoordig zijn de kerkgangers wel wat gewend (met opwekkingsliederen) op het gevaar af dat 'verkeerde' loopjes of ritmes ingesleten raken... Zie daar het belang van goed aanleren onder leiding van bekwame musici. Meer geschikt voor piano en/of muziekgroep dan voor orgel.

f) Conclusie

De vrije hand in de bewerking importeert theologische overwegingen die niet zo direct uit de psalm voortkomen. De tekst loopt niet goed. En er is sprake van verarming ten opzichte van wat de psalm zelf in poëtisch opzicht biedt.

E. Gereformeerd Kerkboek

1. *De Heer regeert, bekleed met majesteit,
omgord met kracht en grote heerlijkheid.
De wereld staat, bevestigd door zijn hand.
Van eeuwigheid zijt Gij, uw troon houdt stand.*
2. *Een woest geweld klinkt op van stroom en vloed,
een luid gedruis dat alles beven doet.
Hoog boven zee en golven, hoe vol kracht
troont onze Heer, onwankelbaar in macht.*
3. *Getrouw en waar is uw getuigenis,
het woord dat door U zelf gesproken is.
De heiligheid is voor uw huis, o Heer,
de eeuwen door tot sieraad en tot eer.*

a) Vertaling

Couplet 1:

Grote heerlijkheid en bevestigd door zijn hand zijn toevoegingen.

In deze vertaling komt niet uit dat zowel bij wereld als bij troon het zelfde werkwoord (cun) gebruikt is.

In het tweede couplet is de drieslag gecompriemd tot een tweeslag, zonder spanningsopbouw. In feite is het tweede couplet een hele vrije weergave van de bijbelverzen 3 en 4. Waar het wankelen van de wereld uit bijbelvers 1 in deze bewerking genegeerd is, verschijnt hier nu ineens het onwankelbare tronen van de Heer.

Regel 2 uit couplet 3 is een toevoeging.

Deze bewerking volgt de volgorde van het Hebreeuws vrij strak, maar permitteert zich wel allerlei vrijheden, soms een weglating, maar vooral veel toevoegingen.

b) Theologie

De strekking van de psalm de majesteitlijke verhevenheid van de Heer boven de wateren staat in deze psalmbewerking overeind.

c) Tekstueel

De tekst loopt prima.

De spanningsopbouw in bijbelvers 3 keert in deze tekst helaas niet terug. De drieslag is een tweeslag geworden, waarin onmiddellijk over een woest geweld wordt gesproken. Dat is een misser.

d) Taalkleed

De psalm maakt gebruik van Gij en getrouw, maar is verder qua taalkleed niet heel sterk verouderd.

e) Muzikaal

Geneefse melodie.

f) Conclusie

Een sterke psalmbewerking. De boodschap staat. De tekst loopt goed. Omwille van de berijming heeft de bewerker zich een aantal vrijheden veroorloofd ten opzichte van het Hebreeuws. Dat is haast niet te vermijden. Spijtig is dat bijbelvers 3 niet beter uit de verf komt.

F. Liedboek 2013

1. *De Heer is koning, Hij regeert altijd,
omgord met macht, bekleed met majesteit.
Hij grondvest d' aarde, houdt haar vast in stand.
Onwrikbaar staat het bouwwerk van zijn hand.*

2. *Uw troon staat van de aanvang afgesteld
op vaste pijlers in het oergeweld.
Rivieren slaan, rivieren slaan, o Heer,
het water stijgt, het water stijgt steeds meer.*

3. *Geweldiger dan water en dan wind
is in de hoogte God die overwint.
Geweldig is de Here die zijn voet
plant op de nek van deze watervloed.*

4. *Uw macht is groot, uw trouw zal nooit vergaan,
al wat Gij ooit beloofd hebt blijft bestaan.
Tot sieraad is uw hoge heiligheid
en in die glans trotseert uw huis de tijd.*

a) Vertaling

Regel 1 is een dubbele vertaling van adonai malach.

Ook is de Heer subject van het grondvesten van de aarde. Terwijl in het Hebreeuws de wereld subject is. Vraagtekens zijn te stellen bij de vertaling aarde, je zou dan eerder erets verwachten.

Het bouwwerk van zijn hand is een toevoeging, evenals couplet 2: vaste pijlers in het oergeweld.

De drieslag van bijbelvers 3 is een vierslag geworden.

Het werkwoord overwinnen couplet 3, regel 1 is een toevoeging. Evenals regel 3 en 4 van dit couplet. En regel 1 van couplet 4.

Edut is vertaald als beloften ipv getuigenis of waarschuwingen.

Al met al, een vertaling van vijf bijbelverzen in vier coupletten levert zoals je kunt verwachten een heel vrije hand bij de berijmer op. Het is duidelijk dat deze bewerking een berijming van psalm 93 is, maar de hand van de berijmer is dominant aanwezig in deze bewerking.

b) Theologie

De bewerker kiest voor een mythologische interpretatie van de wateren, mogelijk in verband met Genesis 1,2. Deze bewerking roept de associatie op van een strijd tussen JHWH en yam. 'Geweldig is de Here die zijn voet plant op de nek van deze watervloed.' Er komt nog net geen zeemonster aan te pas. Enerzijds valt hier gedeeltelijk wat voor te zeggen, omdat de rivieren in die zin gepersonifieerd worden dat ze hun stem verheffen. Anderzijds is er, los van de exegetisch-theologische kwestie van een strijd tussen JHWH en de zee, in deze bewerking sprake van overdrijving. Het woord tehoom valt niet in deze psalm. Het antropomorfisme van de Heer die zijn voet plant op de nek van deze watervloed is prachtig, maar komt geheel op rekening van de psalmbewerker en helemaal niet van de psalmdichter.

c) Tekstueel

Het grote voordeel van de indeling in vier verzen is dat deze dichter als enige rustig de tijd kan nemen om de spanning uit bijbelvers 3 zich te laten ontwikkelen. Dat is prachtig gedaan, de bewerker mag

overdreven hebben, voor hem pleit dat het gelukt is de spanning die in de psalm zit tot uitdrukking te brengen in de bewerking.

d) Taalkleed

Zoals boven vermeld heeft de bewerker gekozen voor een taalkleed dat mythologisch aandoet. Dit is voor een groot deel interpretatie. Ook deze bewerker maakt gebruik van het persoonlijk voornaamwoord Gij, dat voor velen archaisch aandoet.

e) Muzikaal

Geneefse melodie.

f) Conclusie

Een spetterende psalm. Heerlijk om te zingen, maar een vertaling met teveel fantasie en een dubieuze theologische interpretatie.

Aandachtsgebieden en overwegingen voor de synode

Na dit heel specifieke inzoomen op enkele psalmbewerking heeft het deputaatschap terug uitgezoomd naar de meer algemene vraag omtrent de plaats van de psalmen in de liturgie en komt dan tot de volgende aandachtspunten en overwegingen voor de synode.

1. De synode doet er goed aan zich te realiseren dat geen van de bewerkingen kan realiseren dat de psalmen gezongen worden. Het gaat om niet meer dan bewerkingen van de psalmen. Dat is te onderscheiden van de psalmen zelf. Het zou goed zijn als de kerken zich hiervan meer bewust zijn en de gezongen psalmbewerkingen niet vereenzelvigen met de bijbelse psalmen.
2. Zeker in het geval van een psalmbewerking in gelijke strofen op rijm wordt de Hebreeuwse psalm in een mal geperst waar deze van nature niet in zit. Dit leidt er vrijwel onherroepelijk toe dat de literaire structuur van die psalm geweld wordt aangedaan.
3. Daarnaast bestaat er binnen het deputaatschap aarzeling of de psalmen als geheel bedoeld en geschikt zijn om te zingen. De kerken kunnen er bijvoorbeeld ook voor kiezen om de psalmen te bidden in plaats van te zingen. Of om hierin te differentiëren tussen verschillende psalmen.
4. Het deputaatschap beveelt dan ook aan om alvorens als synode bepaalde psalmbewerkingen te omarmen dan wel te ontraden, een brede, grondige bezinning te starten op de plaats van de psalmen in de liturgie in zijn algemeenheid.